

Flakstad kommune

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref. 20240265	Vår kontaktperson Martin Eggen	Dato 8.04.2024
------------	---------------------	----------------------	-----------------------------------	-------------------

Høring - 1. gangsbehandling av Naturmangfoldsplan for Flakstad kommune

Generelle bemerkninger:

BirdLife Lofoten takker for et bra utgangspunkt for endelig vedtatt kommunedelplan for naturmangfold. Vi takker også Flakstad kommune og prosjektleder Dag Walle for samarbeid rundt dette gjennom år. Vi er glad for at planen nå foreligger, og at dette kan bli et godt verktøy for arealplanlegging og beslutninger i kommunene fremover. Spesielt vil vi fremheve betydningen av å lage en ny, god arealplan basert på kommunedelplanen, og at det ikke gis dispensasjoner fra denne utover det som dispensasjonsmuligheten skal være: en slags sikkerhetsventil som kan brukes med kløkt i tråd med de juridiske bestemmelsene som avgrensner dispensasjonsmulighetene.

Det er svært viktig at Flakstad kommune er bevisst skillet mellom juss og politikk, og at man ikke legger opp til vedtak som går vekk i fra hovedintensjonen i plan- og bygningslov, de juridiske vilkårene for å gi dispensasjoner. Vi stresser også det faktum at dispensasjoner fra overordnet plan er å gi imot egne planer som har vært ute på høring og der kunnskapsgrunnlaget er bedre sikret enn i dispensasjonssaker. Å forholde seg til en arealplan er å ta lokaldemokratiet og egne prioriteringer på alvor.

At kommunen selv fremhever behovet for å følge opp både kunnskapsgrunnlag og nye tiltak i årene fremover, lover godt. Dersom kommunestyret vedtar prinsipp om arealnøytralitet, med størst mulig grad av gjenbruk av «grå» areal (allerede utbygde og forringede arealer), samt styrer arealbruken til områder der naturverdiene er minst, vil dette være kunne begrense ytterligere tap av naturmangfold og ulike gratistjenester fra naturen i Flakstad i generasjonsperspektiv, slik naturen *må* forvaltes. BirdLife Lofoten vil gjerne presisere at vedtak av planen kun må være en slags plan versjon 1. Det er behov for stadig ta nye grep for å ta tilbake tapte fugle- og dyrebestander i en kommune med særlig mange rødlistearter knyttet til kulturmark, våtmark, strandsone og marine areal. Som kommunen selv påpeker i planen, er det arealendringer den pågående og urovekkende naturkrisen, er knyttet opp mot. 9 av 10 rødlistede arter har arealendringer som hovedtrussel.

Arealendringer er som riktig påpekt ikke bare fysiske beslag gjennom veier, veier og planeringstiltak, men også landskapsendringer knyttet til drenering, skogplanting, intensivering av jordbruksareal, gjengroingsproblematikk, forringelse som følge av fremmede arter, fragmentering av leveområder m.m. Flakstads lavland er i høyeste grad et kulturlandskap, og gode veivalg for all inn- og utmark, er nødvendig. Her bør kommunen i større grad tilrettelegge for skånsomt bruk med tanke på forstyrrelser og slitasje av bl.a. strandvegetasjon, der områder med sanddyne og strandrug er særlig utsatt for ferdsel, rett

og slett fordi det er områder mange mennesker tiltrekkes av. Kanalisering og veiledning rundt båndtvang, hvor man ikke bør gå m.m. er nødvendig. Her er det mye ugjørt, ikke minst med tanke på skilting. Vi kommer tilbake til konkrete forslag rundt dette senere i høringssvaret, og mener det er nødvendig at disse blir inkludert i det endelige forslaget til vedtatt plan.

Ang. informasjonsbehov, hadde vi nok sett at det ble mer diskusjon og oppmerksomhet på de store naturverdiene kommunen i stor grad råder over, i løpet av arbeidsperioden som startet opp for flere år siden. Det er dessverre et betydelig behov for folkeopplysning rundt tap av naturmangfold, hva den egentlig består i og hva som kan gjøres for å snu en langvarig negativ trend, samt formidle at de raske klimaendringene med økende styrke påvirker også vårt hjørne av verden. Vi opplever aspekter knyttet til natur- og klima som nesten fraværende, også i den politiske debatten i kommunen. Dette ble særdeles tydelig under valgdebatten på Lysbøen høsten 2023. Valgprogrammene reflekterte det samme, og hete politiske veivalg for kommune knyttet til eventuell nedbygging av «nord-fjæra»/Ner-Leite med fritidsboliger og inngrep i det globalt viktige naturområdet Flakstadpollen, ikke ble satt på den politiske agendaen. Spørsmål om natur usynliggjøres, og de gode intensjonene kommunedelplanen for naturmangfold legger opp til, ser ikke ut til å ha nådd politisk hold i særlig grad. Folkemøtet ifm. oppstart av arbeidet med planen avholdt digitalt, og må sies å være en amputert affære når alt kom til stykket. Korona-pandemien må ta hovedskylden for det. En viktig effekt av å utarbeide kommunedelplan for naturmangfold er å bevisstgjøre politikere, innbyggere og næringsliv om naturverdier i vårt område, hva som truer dem og muligheter for å ta vare på dem. Det er det fortsatt behov for, og kommunen må legge til rette for det.

I planen skrives det at kunnskapsgrunnlaget som er fremskaffet under arbeidet, blant annet kan brukes av skole i undervisningssammenheng. Dette er et veldig godt poeng, og det er slik at det aldri er for sent å prioritere natur eller snakke om natur. Det er imidlertid langt flere enn ungdommen som har behov for naturkunnskap. Vi mener en strategi for å synliggjøre viktige naturverdiene og behovet for å beskytte og forbedre natur må inn i planen, og har det som et eget punkt i vårt innspill. Vi ønsker at det inkluderes i den endelige planen.

Horndykkerbildet som pryder planens fremside er tatt av Håvard Eggen, ikke Martin Eggen. Dette bildet kan med fordel byttes ut med f.eks. et bilde av storspove, en sterkt truet art som Flakstad kommune fortsatt har en substansiell bestand av (30-40 par). Den er dermed en karakterart for kommunene. BirdLife Lofoten legger ved et bilde når dette høringssvaret sendes. Bildet av storspove er tatt av Martin Eggen.

Konkrete innspill:

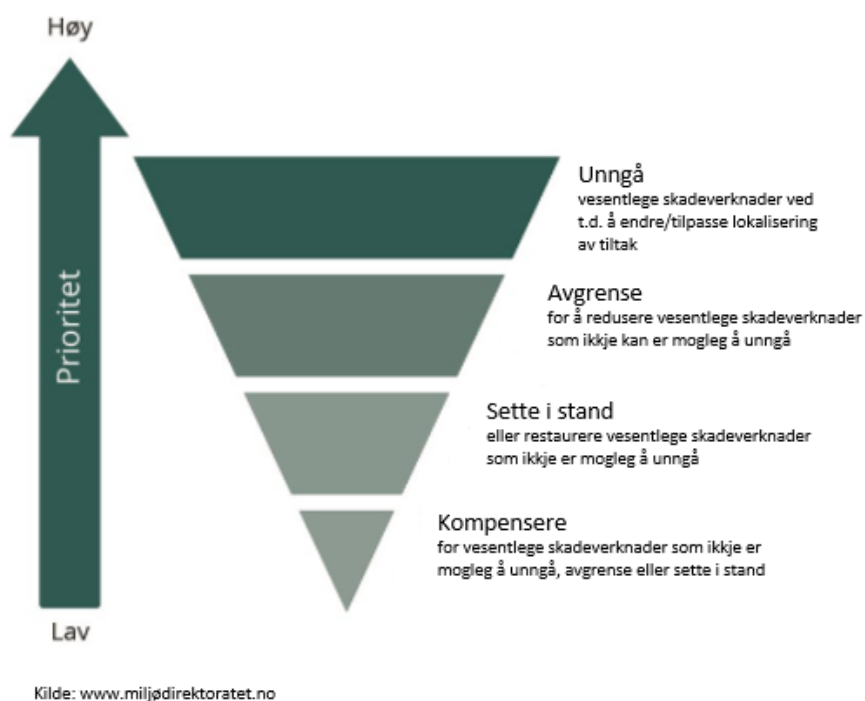
- **Arealnøytralitet og tiltakshierarkiet**

For å bli arealnøytrale, må vi stanse dagens arealforbruk. Vi må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer fremfor å bygge ut mer natur, og vi må restaurere mer av naturen vi har ødelagt. Vi må ha null netto tap av natur.

Slik beskriver Sabima arealnøytralitet. Det er et viktig prinsipp å gjenbruke allerede nedbygde natur, såkalt grå arealer. Dersom man likevel må ta i bruk ny natur, er det viktig at

tiltakshierarkiet er styrende for bruken. Begrepet bør inn i planen, og prinsippet om tiltakshierarkiet må vedtas på samme måte som arealnøytralitet. Ved riktig bruk av tiltakshierarkiet er det den naturen med minst verdi som brukes først.

Merk også at arealnøytralitet krever at man har oversikt over ødelagt og forringet natur for å restaurere den, og Flakstad kommune bør søke å få dette kartlagt. Dette kan være områder med dreneringsgrøfter som bør tettes, mange fremmede arter (vegetasjon) eller gamle planerte tomter som ikke brukes. Et av siste svært ødeleggende prosjektene i Flakstad kommune er igjenfylling av Napposen. Å fjerne massene her og få tilbake kommunens flotteste, for ikke å si eneste (nå ingen) elveos, kan prioriteres. Det er også mulig å styrke vannrensing, flomdemping, leveområder for mange truede arter ved å styrke naturelementer i jordbrukslandskapet eller våtmarksområder som Austbergjønna.

Figur 1. Tiltakshierarkiet. Styrende for norsk arealbruk. I teorien...

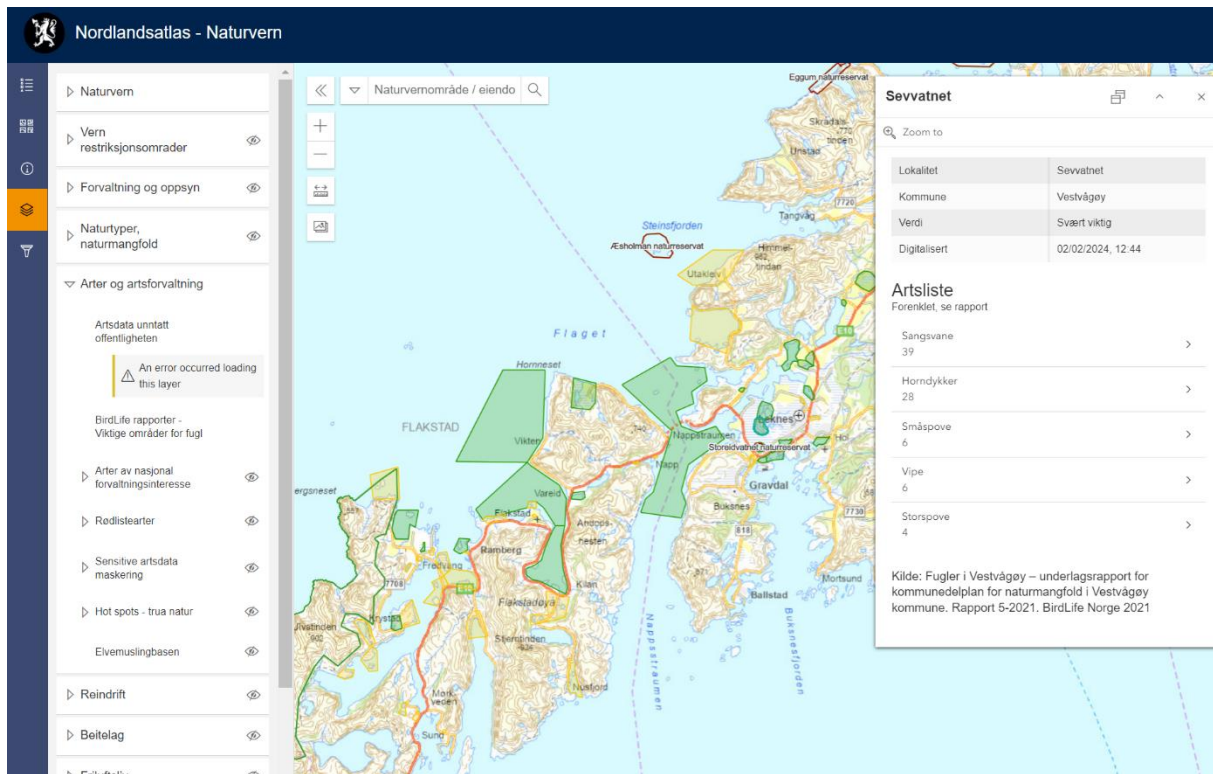
Tallet på kommuner som jobber med arealnøytralitet må oppdateres til 80 i planen, jfr. siste tall fra Sabima/Naturkampen høsten 2023. I utkastet til plan står det 35.

Fra oppstarten av planen har BirdLife Lofoten vært opptatt av at polygon og kunnskap om konkrete områder digitaliseres og vises på kart, og at det blir en direkte ressurs for kommunen i arbeidet med arealplan. I den forbindelse minner vi om at områdebeskrivelsene i BirdLife Norges rapport «Fugler i Flakstad – underlagsrapport for kommunedelplan for naturmangfold i Flakstad kommune» også finnes i Nordlandsatlas:

<https://fylkesmannen.maps.arcgis.com/apps/instant/sidebar/index.html?appid=2b7896714>

Skru på gruppelaget «Arter og artsforvaltning» og «BirdLife rapporter».

Dette må det informeres om i planen.

Figur 2. Områder av spesiell betydning for naturmangfold i Nordlandsatlas, basert på BirdLife Norges rapporter.

Det er satt av store areal til fritidsbebyggelse og andre formål i vår siste og mest verdifulle lavlandsnatur ved og i strandsoner. Mye av disponeringene i gjeldende arealplan er ikke i tråd med uttalte ønsker for kommunen, statlige planretningslinjer eller nasjonale miljømål om å f.eks. å bedre situasjonen for rødlistede arter. Det er viktig at Flakstad kommune søker penger for å se på arealene med et frisk blikk, og at gamle arealformål og reguleringer fjernes. Da trengs det planvask. Regjeringen har satt av midler til «Naturesats», og Flakstad kommune kan søke. <https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/fagmeldinger/2024/februar-2024/naturesats-kommunene-kan-soke-om-tilskudd-til-naturtiltak/>

Reguleringsplanen til fritidsboliger og parkeringsplass i Korshavn bør trekkes omgående. Dette er dagens kommunestyret i sin fulle rett til, uten negative konsekvenser. Dersom dagens kommunestyre ikke gjør det, bidrar de aktivt til å forringe Flakstads natur på en svært negativ måte, og slik utbygging forhindrer også god stedsutvikling på Fredvang og muligheter til å stimulere til verdiskaping i randsonen til Lofotodden nasjonalpark. Dersom man trenger mer juridisk avklaring rundt å trekke reguleringer, kan vi bistå med dette.

Interkommunalt samarbeid

Ved å flytte arealforvaltningen fra miljømyndigheter til kommunaldepartementet, og gjennom å overstyre intensjonene i plan- og bygningsloven (§ 1: Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner) ved å politisk instruere Statsforvalteren til å prioritere «lokalt selvstyre»; dette vel vitende om at små kommuner som Flakstad verken har eierskap, kapasitet eller kompetanse til alt

ansvaret og oppgaver tilknyttet nasjonale miljømål, utgjør nå kommuner som Flakstad nå grunnmuren i norsk naturforvaltning. Dette er svært viktig å være bevisst på, og dersom det er en oppgave kommunen ikke fullt ut følger seg komfortabel med, er det av stor betydning å gi beskjed om dette til både Statsforvalter og aktuelle departement. Mer midler til og styrking av naturkompetanse- og kapasitet er nødvendig. Samtidig er det vanskelig at små kommuner med litt over 1000 innbyggere skal ha naturfaglige kompetansemiljø. Flakstad kommune bør etterlyse et godt interkommunalt samarbeid og vesentlig mer oppfølging for å ivareta oppgavene dere er satt til. Vi er glade planen tar opp problemstillingen, og ønsker at dette følges opp.

Vi anbefaler denne kronikken fra våre fremste juss-ekspert på arealforvaltning:

<https://www.nrk.no/ytring/svikt-pa-toppen-1.16769260>

- **Fremmede arter**

Det bør innføres skuddpremie på mink i kommunen. Dette er en fremmed art med svært høy økologisk risiko som bl.a. utraderte hekkekolonien med makrellterne (svært truet, EN) på Sandneset, Ramberg sommeren 2023. Det er behov for koordinert innsats, og dette er noe kommunen kan ta initiativ til.

Det er svært viktig at kommune skiller mellom naturlig predasjon og fremmede arter, og ikke gir belønning for f.eks. dreping av kråker. Dessverre henger holdninger om at det finnes «nyttige» og «unyttige» arter i naturen igjen, og det må jobbes aktivt på alle fronter for å forhindre at dette videreføres i den oppvoksende slekt.

Sitragran er en annen fremmedart med høy økologisk risiko, med stort spredningspotentiale. Denne og hybridvarianten lutzgran er plantet over store deler av Lofoten og Vesterålen, og gran opptar allerede mye av arealet i Flakstad, noe som er plantet uten kunnskapsgrunnlag om eksisterende naturverdier eller tanke på skadevirkningene. Kommunen bør ta initiativ til å fjerne all gran i Flakstad, noe som er mulig i vår lille kommune. Flakstad vil kunne være en foregangskommune på dette feltet og naturlig, stedstilhørende flora og fauna vil kunne reetableres. Plantingen utgjør en ensretting av verdens natur, en av de store truslene mot naturmangfold, slik også FNs naturpanel påpeker det.

Tromsøpalme vokser ved siden av kirkegården ved Flakstad og det er et felt med Tromsøpalme på jordbruksland i dette område. Dette bør adresseres i planen.

- **Jordbrukets kulturlandskap og utvalgte kulturlandskap**

Planen vier mange ord til å snakke om truslene arealendringer knyttet til gjengroing av kulturlandskap representerer for naturmangfold. Dette er reelt og viktig. BirdLife Lofoten er opptatt av et aktivt, allsidig og naturvennlig jordbruk som spiller på lag med naturen og naturlige prosesser. Mange av de mest truede fugleartene vi jobber for å bevare, profiterer på et aktivt jordbrukslandskap. Men, planen slik den foreligger nå, diskuterer ikke hvor viktig naturelementer i jordbrukets kulturlandskap er for naturmangfold og sterkt truede fugler

som vipe og storspove, samt andre rødlistede arter som rødstilk og tjeld (begge nær truet, NT).

Landskapselementer som dammer, fuktmark, vassdrag og kantsoner er av stor betydning for fuglelivet i jordbrukslandskapet. Her finner fuglene næring, plass til reir og skjul for unger. Sammen med bevaring av fjærer og andre marine våtmarker, er dette areal kritisk viktig. Selv om mye av utviklingen i jordbrukssektoren styres av nasjonal politikk gjennom f.eks. subsidieregimet og krav til intensivisering av drift, er «restarealene» areal kommunen må ha et særlig søkelys på å beskytte. Det er også behov for å se at arealene mot vassdrag og bekker er etter gjeldende, nasjonalt regelverk.

Det er viktig at viktige landskapselementer viktig for artsrike kulturlandskap, der heterogenitet tilknyttet beite- og lavintensiv bruk og tilstedeværelse av semi-naturlig landskap fremheves i mye større grad i planen. Det bør vedtas formuleringer om at slike naturelementer skal styrkes i Flakstads jordbrukslandskap.

Vi vil særlig trekke frem Fredvang, som fortsatt har store arealer med restareal og våtmarker som ikke er dyrket opp eller ødelagt. Dette gjenspeiles i tette bestander av mange rødlistede fuglearter tilknyttet kulturmark og våtmark, og verneverdiene med tanke på fugl er paradoksalt langt høyere her enn i den nærliggende nasjonalparken. Andre steder har dreneringstiltak og andre pågående negative faktorer for naturmangfold, gjort landskapet mindre levende. Vi er bekymret for at også verdiene på Fredvang skal forringes over tid. Vi foreslår at Flakstad kommune starter en prosess der man vurderer om Fredvang kan bli et Utvalgt kulturlandskap, slik at man gjennom økonomiske insentiver kan sikre heterogeniteten i landskapet her, samt legge til rette for et artsrikt kulturlandskap, med særlig fokus på rødlistete fuglearter.

Les om Utvalgte kulturlandskap her:

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/jordbruk/miljo-og-klima/jordbrukets-kulturlandskap/utvalgte-kulturlandskap-i-jordbruket>

Beiteområde på andre siden av E10 ved Statensvegvesens rasteplass ved Skagsand er ikke omtalt i planen. I rapporten fra 2006 ble det registrert 5 rødlistet sopp arter her, og det har tradisjonelt vært en særlig rik blomsterflora her. Området bør undersøkes nærmere, også med tanke på optimalt/avpasset beitetrykk.

- **Lofoten Important Bird and Biodiversity Area (IBA)**

Dette globalt viktige området i Flakstad er identifisert på bakgrunn av solid overvintringsbestand av den sibirske fuglearten gulneblom (nær truet, NT) og gode forekomster av overvintrende ærfugl (sårbar, VU) og havelle (nær truet, NT). Vi legger merke til at fugleforekomstene i stor grad er overlappende med det havforskningsinstituttet utpeker som viktig med tanke på både skjellsand, - og tareforekomster. Dette er naturlig. Vi er glade for at dette er viet oppmerksomhet i planen, men ber om at det lenkes direkte til kilden hos BirdLife International: <https://datazone.birdlife.org/site/factsheet/lofoten-iba-norway>

Lenka i planen går til siden bevarlofoten.no, som er lagt ned. Lenken er dermed død.

Informasjon om Flakstadpollen/tjeld bør oppdateres med beskrivelser laget ifm. Statens vegvesens kartlegging av området, gjort med tanke på endringer av dagens E10.

Stryk at tjelden spiser fjæremakk her. Dette medfører visstnok ikke riktighet. Det er først og fremst hjerteskjell som gjør området til et av de viktigste områdene for tjeld i Norge.

- **Supplerende vern og utvidelse av marint vern**

Statsforvalteren i Nordland er i gang med en prosess med supplerende vern. Dette er et oppdrag gitt fra Miljødirektoratet, og en del av oppfølgingen av St.meld. Natur for livet (2015-2016) styrt av Klima- og miljødepartementet. Etter dette er verneambisjonene økt betraktelig, og Norge har forpliktet seg til å verne 30 prosent av både land i løpet av de neste seks-syv årene. Det betyr at 10 prosent mer av Norge skal vernes.

I samarbeidsavtalen mellom SP og SV i Flakstad (førrige kommunestyret) ble det enighet om at man skulle jobbe for vern av fem konkrete områder: Kilanpollen, Flakstadmyra, Nappstraumen, Spengerleira, Sandbotnen og Yttersanda. Dette er gode kandidater å jobbe videre, selv om Flakstadmyra nok er for smått for vern etter kongelig resolusjon, men må ivaretas i kommunens arealplan. Hele Lofoten IBA er også aktuell å spille inn som marine verneområder. Det faglige grunnlaget for å gå videre med et slikt initiativ er på plass. Sandnesbukta ved Ramberg bør også tas med, dette er et av de aller viktigste våtmarkene i kommunen. 47 ulike våtmarksarter (svaner, gjess, ender, måker, terner, vadefugler, hegrer), flere kritisk og sterkt truet, har dette som sitt leveområde. Krystadøya bør nevnes spesielt, den er utelatt. Her hekker rødnebbterne, makrellterne (sterkt truet, EN) og fiskemåke (sårbar, VU).

Kommunen kan også regulerer områder som «naturvern» og slik jobbe videre med kommunalt vern av viktig natur. Dette nevnes også i kommunedelplanen for natur, men planene for vern (statlig eller kommunalt) må konkretiseres og vedtas politisk.

Viktig landskapsområde som er mye brukt som turområder må inn i planen. Eksempler er Juststranden fra Justnes til Skagsand, dalen med vannene innover bak Nusfjord, kyststi fra Nesland til Nusfjord. Disse område må bevares.

Figur 3. Natur gir utallige gratis goder: Beitemark, karbonlagring, god mental helse, levesteder for naturmangfold, friluftsmuligheter og bedre håndtering av ekstremvern. Naturen må forvaltes i et generasjonsperspektiv, og vi kan ikke tillate at neste generasjon Flakstadværing har mindre mulighet til å sikre velferd og økonomi på naturen, enn vi som er voksne i dag. FNs Naturpanel har anslått at 10 prosent av verdensøkonomien allerede går tapt årlig som følge av forringet natur.

- **Restaurering**

Norge skal restaurere 15 prosent av ødelagt natur innen neste år, også dette er noe Stortinget har bestemt under behandlingen av St.meld. Natur for livet (2015-2016). Naturavtalen forplikter oss til å restaurere 30 prosent innen 2030. Hvordan dette skal gjøres er det ikke en plan om, men det bør legges til rette for kunnskapsdeling om dette, og man må se etter muligheter i Flakstad. Tetting av dreneringsgrøfter, tilbakeføring av kantsoner og natur langs vassdrag og våtmark og fjerning av sitkagran er opplagte naturrestaureringsprosjekt som kan og bør gjennomføres i Flakstad. Planen bør inneholde en strategi for dette.

Forstyrrelser og kommunikasjons tiltak

Restaurering av natur styrker økosystemtjenester og naturmangfold gjennom fysiske tiltak. Flakstads fugleliv er også truet av forstyrrelser og ferdsel. Som en del av planen må det etter vårt syn vedtas en informasjonsstrategi knyttet til skilting og kanalisering. Informasjon om båndtvang og henvisninger til sårbart dyreliv, for eksempel der vi har tette hekkeforekomster av måker, terner og vadefugler, er særlig aktuelt. Vi har flere steder i kommunen, f.eks. ved Ner-Skagen ved Flakstad, sandbankene på østsiden av Kilanpollen og elveutløpet ved Yttersand der fugler blir sterkt forstyrret og delvis gir opp hekkingen på grunn av ferdsel. Ved å skjerme «hot-spottene» ville man få stor naturgevinst med små restriksjoner. Ofte vil informasjon være tilstrekkelig. Vi har ikke tro på at verken lokalbefolkning eller turister ønsker å forringe dyre- og fugleliv i Lofoten, men det trengs informasjon. Her har kommunen et betydelig ansvar. En slik strategi må bli en del av planen. Det er mulig å beskytte konsentrerte naturverdier gjennom regional friluftsforskrift for

Lofoten, og de tre stedene vi har nevnt i dette avsnittet er aktuelle for Flakstad kommune å melde inn. <https://www.lofotenfriluft.no/arbeidsomrader/friluftsforskrift>

Kommunen må rett og slett stenge av enkelte områder i hekkesesongen. Dette gjelder spesielt hvor det er ternekolonier som er utsatt for turister.

Vi minner også på at posisjonen i forrige kommunestyre hadde en intensjon om å lage forskrift med mål om å forby vannscooter i kommunen. Å få på plass en slik forskrift bør på plass snarest mulig.

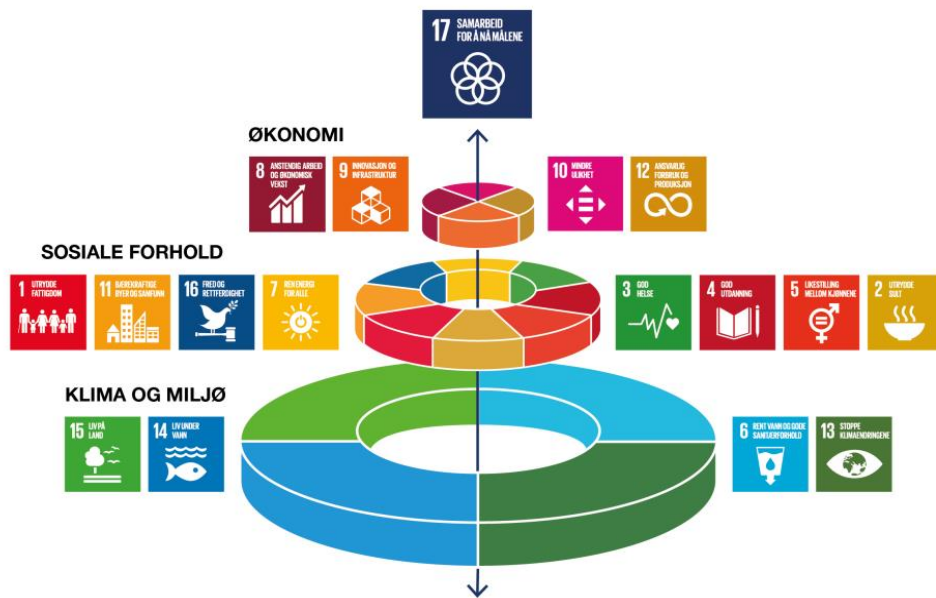
Formuleringen på side 6: *Viktige friluftslivsområder, lokalt og regionalt, skal sikres som ressurs og grunnlag for å ivareta de unike mulighetene Nordland har som aktivitets- og opplevelsesarena*, må endres. Den hører ikke hjemme i en kommunedelplan for naturmangfold. Det bør i istedenfor fremheves at naturområder og et rikt naturmangfold er en kilde til gode opplevelser og friluftsliv, og at ivaretagelse av både areal og artsmangfold er nødvendig for å bevare disse verdiene.

Kommunedelplan for natur i Flakstad, hva nå?

Så får Flakstad sin første kommunedelplan for naturmangfold! Det er bare å gratulere alle i Flakstad med det. Det er vanskelig å se for seg for seg hvordan man skal kunne lage en god arealplan uten et slikt verktøy. Planen kan brukes i mange sammenhenger, og er utgjør et godt kunnskapsgrunnlag for naturforvaltning i kommunen fremover.

Det er imidlertid viktig å merke seg at det også er store kunnskapshull som trengs å fylles, og at naturen er i stadig endring. Det er heller ikke nok med kunnskap på papir og i kart for å skape en bærekraftig fremtid i Flakstad. Politikere og befolkning må stadig bevisstgjøres, og det betyr at naturen må løftes opp i alle sammenhenger. Nå trenger naturen oss, og den trenger oss på vårt beste.

Vi avslutter dette høringsvaret med en figur om FNs bærekraftsmål, som stat, kommuner og privat næringsliv har sluttet seg til. Den viser hvordan alle andre bærekraftsmål er avhengig av naturvern, som slettes ikke er en særinteresse, som man tidligere kan ha fått et feilaktig inntrykk av.

Figur 4. FNs bærekraftsmål. Naturen er basis for velferd og økonomi.

Vi ønsker Flakstad kommune lykke til med videre arbeid for naturen.

På vegne av BirdLife Lofoten

Martin Eggen [sign.]

KOPI:
 Statsforvalteren i Nordland
 Nordland fylkeskommune
 Miljødirektoratet
 Klima- og miljødepartementet
 Politiske parti i Flakstad